

Arkadiusz Lewandowski¹

Posłowie debiutanci w Sejmie VII, VIII i IX kadencji.

Przyczynek do analizy zjawiska wymiany partyjnych elit

Streszczenie: Parlamentarna reprezentacja partii politycznych współcześnie staje się istotnym obszarem działalności każdego ugrupowania. Posłowie, zgodnie ze standardami statutów partyjnych stają się elementem elity partyjnej, piastując oficjalne funkcje w organach kolegialnych. Zmiany personalne w parlamencie oznaczają zatem zmiany w partyjnej elicie. W tym kontekście celem artykułu jest określenie skali zjawiska debiutujących posłów w latach 2011, 2015, 2019.

Problemem badawczym sformułowanym przez autora jest pytanie o skalę zjawiska posłów debiutantów oraz o jego konsekwencje dla struktury demograficznej polskiego Sejmu, jak i poszczególnych partyjnych reprezentacji w parlamencie ujmowanych jako partyjne elity.

Pytania szczegółowe dotyczą natomiast znaczenia parlamentarnej reprezentacji we współczesnych ugrupowaniach politycznych oraz określenia czy skala zjawiska w 2015 r. była znacząco różna od wyników elekcji z 2011 i 2019 r.?

Przyjęte hipotezy zakładają, że: znaczenie reprezentacji parlamentarnej we współczesnych partiach na poziomie formalnym, jak i w ramach politycznej praktyki, stale rośnie, a co za tym idzie można o posłach mówić jako o partyjnej elicie. Druga hipoteza zakłada z kolei, że zjawisko posłów debiutantów ilościowo wyróżniało się po wyborach

¹ Dr, Katedra Teorii Polityki i Zarządzania Sferą Publiczną, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, a.lewandowski@ukw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-8161-2257.

w 2015 r., niemniej jednak radykalnie nie zmieniało struktury demograficznej parlamentu w odniesieniu do dwóch pozostałych analizowanych kadencji.

Okres podjętej analizy dotyczy stanu osobowego parlamentu wygenerowanego w wyniku trzech elekcji parlamentarnych w latach 2011, 2015, oraz 2019, co pozwoliło wychwycić ewentualną tendencję zjawiska.

Słowa kluczowe: partia polityczna, posłowie debiutanci, parlament, Sejm, wybory, partia w parlamencie.

Wstęp

Wybory parlamentarne w Polsce w 2015 r. odbywały się, tak jak i poprzedzające je wybory prezydenckie, w określonej politycznej atmosferze, którą Ewa Marciniak oraz Tomasz Godlewski (2015, s. 44) określili mianem „procesu zmiany”. Nowe partie, które wówczas weszły do parlamentu, ale także i Prawo i Sprawiedliwość, w swoim przekazie i narracjach określały potrzebę (w zależności od konkretnego przypadku) odnowy sposobu uprawiania polityki bądź też zmiany całego systemu politycznego (Annusewicz, 2016; Lewandowski, 2017; Lewandowski & Polakowski, 2018; Tyrała, 2016; 2019; 2020).

Same wyniki wyborów parlamentarnych w 2015 r. okazały się momentem zmiany na polskiej scenie partyjnej, zmiany, którą można było dostrzec na kilku płaszczyznach. Na poziomie rządu dokonała się bowiem alternacja władzy, po ośmiu latach funkcjonowania koalicyjnego gabinetu Platformy Obywatelskiej oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego sejmową większość zdobyła Zjednoczona Prawica. W parlamencie zmianę można było z kolei odnotować zarówno na poziomie partyjnym, jak i personalnym. Po wyborach w Sejmie pojawiły się bowiem zarówno dwa nowe podmioty w postaci Nowoczesnej oraz Kukiz'15, jak również w znaczącej liczbie posłowie debiutanci.

Wymieniona powyżej kategoria posłów debiutantów oznaczać będzie parlamentarzystów, którzy po raz pierwszy zdobyli mandat

poselski. W każdej kolejnej elekcji będzie to zatem grupa nowych posłów. Poza obszarem zainteresowania będą z kolei wszyscy posłowie, którzy zdołali co najmniej po raz drugi zdobyć mandat, a których można określić, coraz popularniejszym w polskiej literaturze przedmiotu za sprawą badań Jarosława Flisa, terminem inkumbenci (Flis, 2014; Czernek, 2018; Kasprowicz, Marcinkiewicz & Marzęcki, 2015).

Celem artykułu jest określenie skali zjawiska debiutujących posłów w 2015 r., w zestawieniu z wyborami z lat 2011 i 2019. Problemem badawczym, jaki stanął przed autorem było pytanie o skalę zjawiska posłów debiutantów oraz o jego konsekwencje, a mianowicie, o to czy zmieniło ono w sposób znaczący strukturę demograficzną polskiego Sejmu, jak i poszczególnych partyjnych reprezentacji w parlamencie ujmowanych jako partyjne elity?

Pytania szczegółowe dotyczyły natomiast znaczenia parlamentarnej reprezentacji we współczesnych ugrupowaniach politycznych oraz określenia, czy skala zjawiska w 2015 r. była znacząco różna od wyników elekcji z 2011 i 2019 r.?

Okres podjętej analizy dotyczy trzech elekcji parlamentarnych w latach 2011, 2015 oraz 2019, co pozwoliło wychwycić ewentualną tendencję zjawiska.

Na potrzeby artykułu zastosowane zostały w głównej mierze metody ilościowe, które miały na celu w sposób klarowny scharakteryzować opisywane zjawisko i ewentualnie określić relacje pomiędzy badanymi zjawiskami. Sam tekst nosi znamiona wprowadzenia do pogłębionych badań nad zagadnieniem posłów debiutantów.

Reprezentacja parlamentarna jako partyjna elita polityczna

Zagadnienie parlamentarnej reprezentacji partii politycznych w literaturze przedmiotu znajduje bogate odzwierciedlenie, zarówno na poziomie rozważań teoretycznych, np. dotyczących współczesnych modeli partii politycznych, jak i analiz poszczególnych przypadków w praktyce politycznej. Znaczenie tego zagadnienia oddaje opinia

uznanych badaczy, którzy dostrzegają wagę parlamentarnej reprezentacji jako istotnego elementu struktury partyjnej, mającego wpływ na jej funkcjonowanie (Borowiec, Kosowska-Gąstoł & Sobolewska-Myślik, 2010).

Znaczenie tego obszaru aktywności partii politycznych wynika chociażby z faktu, że to właśnie koła i kluby parlamentarne stały się kluczowymi podmiotami rywalizacji politycznej (Matyja, 2013). Richard Katz oraz Peter Mair (2016) sytuowali zaangażowanie partii politycznych na poziomie rządu i parlamentu (*the party in public office*) jako jeden z trzech poziomów funkcjonowania obok partii w terenie (*the party on the ground*) oraz centralnej organizacji partyjnej (*the party central office*).

Wzrost znaczenia parlamentarnych frakcji został odzwierciedlony w szczególności sposób w opisywanych w naukach o polityce, istotnych współcześnie modelach partii politycznych: partii wyborczej (Żmigrodzki, 2003) i partii kartel (Katz & Mair, 2016). W przypadku partii wyborczej (*cathall party*), za jedną z jej cech uznano właśnie wzmocnienie pozycji reprezentacji parlamentarnej (Herbut, 2002; Sobolewska-Myślik, 2010). W modelu partii kartel z kolei ta tendencja stała się jeszcze wyraźniejsza, co wynikało ze wzrostu zależności partii od zasobów państwa (np. w wymiarze finansowania działalności posłów) (Sobolewska-Myślik, 2010).

Wzrost znaczenia reprezentacji parlamentarnej stwarza sytuację, w której może wystąpić przejście przez struktury parlamentarne zadań biurokracji partyjnej partii jako całości. W opinii Ryszarda Herbuta niektóre partie stosują „strategię polegającą na bezpośrednim przejmowaniu przez organizację parlamentarną kontroli nad strukturą biurokratyczną przez zwiększenie liczby reprezentantów tej pierwszej, zasiadających w różnego rodzaju centralnych komitetach wykonawczych. [...] rzeczywiście punkt ciężkości w podejmowaniu kluczowych decyzji przesuwają się w kierunku partii parlamentarnej, ale subsyst biurokratyczny w dalszym ciągu okazuje się dość użytecznym instrumentem kierowania partią jako całością” (Herbut, 2002, s. 96–97).

Przytoczone powyżej spostrzeżenie poszerzają Barbara Brodzińska-Mirowska i Maria Winclawska (2016, s. 19), które podkreśliły,

że ugrupowania wpisujące się w model partii kartelowej stają się zdominowane przez liderów, ich najbliższych współpracowników oraz przedstawicieli właśnie frakcji parlamentarnej. Proces ten odbywa się natomiast kosztem zwykłych członków oraz struktur lokalnych.

Współczesne poszerzanie roli i znaczenia parlamentarnej reprezentacji partii często przybiera postać zespolenia na poziomie personalnym, kierowniczych stanowisk samej partii i organów parlamentarnych. W wielu przypadkach mandat posła może zatem stanowić początek politycznej kariery na poziomie ugrupowania. Bycie posłem przekłada się bowiem na formalną pozycję polityka w strukturze partyjnej. Partyjna reprezentacja parlamentarna, a co za tym idzie również i losy pojedynczego posła w strukturach partyjnych odzwierciedlają się m.in. na poziomie relacji z innymi, w szczególności centralnymi organami partyjnymi, o czym decyduje obok praktyki politycznej oczywiście statut partii, jak również regulamin klubu parlamentarnego (Bichta, 2010; Brodzińska-Mirowska & Winclawska, 2016; Lewandowski, 2018). Na działalność reprezentacji parlamentarnej mają także wpływ regulacje prawne dotyczące funkcjonowania partii politycznej w parlamencie oraz wykonywania mandatu posła i senatora (Grajewski, 2017; Kamiński, 2015).

Badając struktury polskich partii B. Brodzińska-Mirowska i M. Winclawska (2016) zauważyły tendencję występowania przewagi znaczenia struktur centralnych partii nad reprezentacją parlamentarną, niemniej jednak dominacja ta przyjmuje charakter „dwukierunkowy”: z jednej strony partia na poziomie centralnym decyduje o obsadzie stanowisk w klubie i po części funkcjonowaniu klubu (koła) parlamentarnego, z drugiej strony jednak członkowie klubu (koła) parlamentarnego stają się częścią organów centralnych ugrupowania. Procesy te zauważalne są również na poziomie personalnym. Jak podkreślają wymienione powyżej badaczki, w polskich partiach „te same osoby pełnią ważne funkcje zarówno w organizacji partyjnej na szczeblu krajowym [...] oraz są członkami klubu parlamentarnego ugrupowania” (Brodzińska-Mirowska & Winclawska, 2016, s. 58).

Rozwiązania formalne polskich ugrupowań determinują zatem sytuację, w której parlamentarzyści stają się przedstawicielami

partyjnej elity. Zgodnie ustaleniami wspomnianych badaczek w 2015 r. parlamentarzyści stanowili np. 68% członków Rady Krajowej Platformy Obywatelskiej i 55% Rady Politycznej Prawa i Sprawiedliwości. (Brodzińska-Mirowska & Winclawska, 2016, s. 60–61, 95).

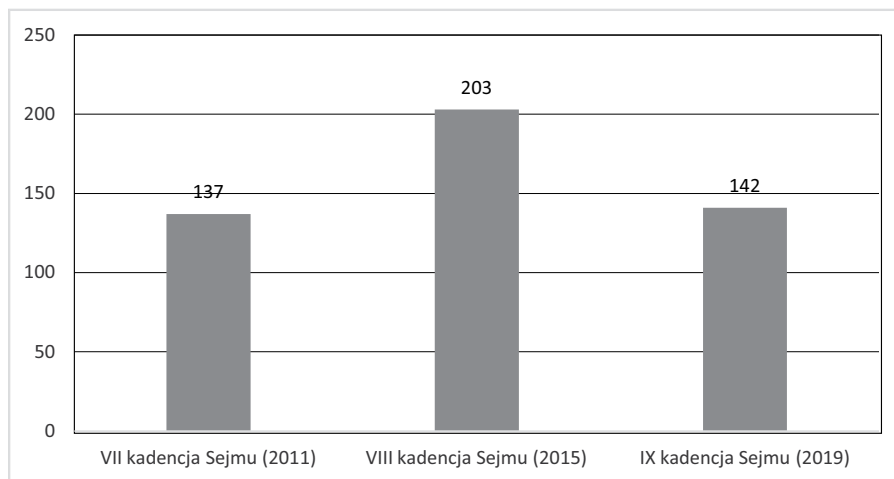
Przytoczone dane wskazują, że polityczna praktyka wypełnia przepisy formalne w sposób, który zmienia wydźwięk zapisów regulaminowych. Jak konstatują B. Brodzińska-Mirowska i M. Winclawska: „parlamentarzyści w dużo większym stopniu wpływają na politykę, działania i kształtowanie oblicza partii, niż mogłoby to wynikać z zapisów statutowych czy też regulaminów klubów parlamentarnych [...]. Można postawić tezę, że im więcej członków Klubu zasiada we władzach partyjnych, w tym większym stopniu kształtują oni jej funkcjonowanie. Po drugie im wyższe funkcje parlamentarzyści zajmują w partii, tym mają większy wpływ na jej działanie” (Brodzińska-Mirowska & Winclawska, 2016, s. 95).

Mandat poselski oznacza zatem „wejście” polityka w obszar partyjnej elity na poziomie formalnym. Samo zagadnienie elit i ich cyrkulacji doczekało się bogatej literatury i bogactwa podejść teoretycznych (Dutkiewicz, 2012; Nocoń, 2004; Potulski, 2008; Raciborski, 2006; Stefaniuk, 2001; Sztumski, 1997; Żyromski, 1984; Wesołowski, 1998). Niemniej jednak warto na potrzeby artykułu określić, iż z powodu charakteru wywodu parlamentarzystów uznaje się za elitę polityczną, którą utożsamiać należy z osobami mającymi wpływ na istotne decyzje polityczne czyli sprawującymi władzę (Potulski, 2008). W szczególności zaś w artykule podejmowana jest próba analiz w obrębie elity parlamentarnej (Dutkiewicz, 2012; Potulski, 2008; Stefaniuk 2019; Wesołowski, 1998), która jednocześnie, co zostało określone już wcześniej, staje się również elementem elity partyjnej.

Posłowie debiutanci w Sejmie VII, VIII i IX kadencji

W wyniku wyborów parlamentarnych, które odbyły się w 2015 r., na początku VIII kadencji Sejmu 203 posłów (44,13% spośród całego składu Sejmu) nie miało żadnego doświadczenia parlamentarnego. W porównaniu z wyborami z lat 2011 oraz 2019 skala omawianego

zjawiska okazała się znacząca. W 2011 r. odsetek debiutantów wynosił 28,78% (137 posłów), z kolei zaś w 2019 r. 30,65% (142 posłów) (wykres 1).

Wykres 1. Posłowie debiutanci na początku VII, VIII oraz IX kadencji Sejmu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Z perspektyw analizowanego zagadnienia istotne jest, że debiutujący w każdej z analizowanych kadencji posłowie wywodzili się z wszystkich podmiotów, które w procesie wyborczym mandaty poselskie uzyskały. Niemniej jednak skala zjawiska w zależności od konkretnego przypadku była różna (tabele 1, 2, 3). Zestawiając poszczególne przypadki zastosować można podział na ugrupowania „nowe”, które po raz pierwszy zdobywały poselskie mandaty (Marmola, 2014; 2017; 2019) oraz ugrupowania o stabilnej już pozycji w systemie partyjnym, potwierdzonej przez zdobycie mandatów poselskich m.in. w trzech elekcjach w latach 2011–2019.

W przypadku partii nowych w każdej z omawianych elekcji przynajmniej jedno ugrupowanie tego typu skutecznie walczyło o miejsca w Sejmie. W 2011 r. Ruch Palikota wprowadził do Sejmu 39 posłów debiutantów oraz tylko jednego z poselskim doświadczeniem. Z kolei

w 2015 r. Kukiz'15 oraz Nowoczesna łącznie zdobyły 70 mandatów poselskich i każdy z nich został objęty przez posła debiutanta.

W 2019 r. po raz pierwszy w wyborach mandaty w Sejmie zdobyła Konfederacja, której sejmowa reprezentacja składała się z 11 posłów, spośród których 7 było debiutantami. W tych samych wyborach sukces wyborczy zanotował Sojusz Lewicy Demokratycznej, który po wyborczej porażce z 2015 r., po czterech latach przerwy ponownie uzyskał parlamentarną reprezentację. Tym razem jednak, był to sukces osiągnięty w koalicji wspólnie z Partią Razem oraz Wiosną Roberta Biedronia, co pozwoliło na objęcie aż 38 z 49 mandatów przez posłów debiutantów (ponad 75%).

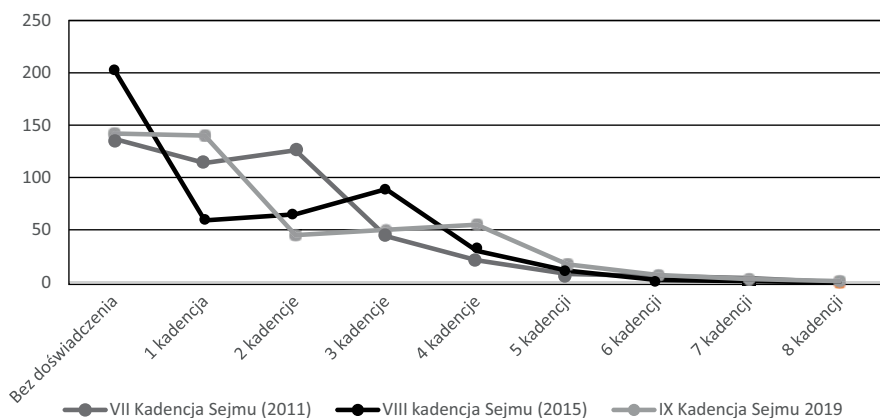
Spośród partii „starych” czyli Prawa i Sprawiedliwości, Platformy Obywatelskiej oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego, każda z nich na swój sposób wyróżniała się w omawianym zakresie. Platforma Obywatelska charakteryzowała się stabilnym poziomem debiutujących posłów, mimo porażki wyborczej w 2015 r. Warto jednak podkreślić wyborczy wynik elekcji z 2015 r., kiedy to PO straciła ponad 1/3 mandatów względem V i VI kadencji Sejmu (z ponad 200 do 134), co w połączeniu z uprzywilejowaną pozycją dotychczasowych posłów starających się o reelekcję (Flis, 2014) niejako ograniczyło możliwości potencjalnej wymiany parlamentarzystów. Niemniej jednak w PO, w każdych kolejnych analizowanych wyborach, reprezentacja posłów debiutantów osiągała poziom pomiędzy 23 a 25% wszystkich zdobytych przez tę partię mandatów poselskich. Opisana stabilność szczególnie widoczna stała się w 2015 r., kiedy to PO osiągnęła w tym obszarze wynik znacząco niższy, niż średnia dla całego parlamentu (32 debiutantów, czyli 23,19%, wobec około 45% średniej dla całego Sejmu). Odsetek debiutantów w PO w kolejnych trzech kadencjach wynosił: w 2011 r. – 23,18%, w 2015 – 23,19%, zaś w 2019 – 24,24%.

Problemu takiego nie miał z kolei koalicjant PO z lat 2007–2011, czyli PSL. Partia ta w początkowej fazie VIII kadencji Sejmu reprezentowana była przez 16 parlamentarzystów, spośród których 7 (43,75%) nie miało żadnego doświadczenia parlamentarnego. Wynik ten był również nadwyraz wyjątkowy dla PSL. W przypadku tej partii odsetek debiutujących posłów w trzech kolejnych kadencjach, począwszy od 2011 r. wynosił: 17,86%, 43,75%, 33,33%. Warto

podkreślić, iż najwyższy wynik, przekraczający 40% partia ta zanotowała w momencie, kiedy osiągnęła najsłabszy wynik licząc liczbę zdobytych poselskich mandatów.

W zdecydowanie odmiennej od PO sytuacji było także Prawo i Sprawiedliwość, które po dwóch kadencjach w opozycji oraz z liczbą posłów nieprzekraczającą 170, w 2015 r. zdobyło ponad połowę mandatów poselskich. Tym samym wytworzone zostało potencjalne miejsce dla „nowych” posłów, co też zostało wykorzystane. PiS wraz z koalicjantami ze Zjednoczonej Prawicy wprowadziło do Sejmu 94 debiutantów (46,3% spośród wszystkich zdobytych przez PiS mandatów), tym samym dopełniając proces zmiany personalnej w Sejmie. W pozostałych analizowanych elekcjach odsetek ten w przypadku partii Jarosława Kaczyńskiego osiągał parametry zbliżone do PO. W 2011 r. PiS w Sejmie reprezentowało 25,48% debiutantów, zaś w 2019 r. 23,40%.

W kontekście politycznych dyskusji wokół wprowadzenia ograniczenia dwóch kadencji dla posłów warto również zwrócić uwagę, iż w skali Sejmu posłów, którzy w trzech ostatnich wyborach co najwyżej drugi raz sięgali po mandat poselski było w polskim parlamencie odpowiednio: 54,56% spośród wszystkich posłów w 2011, 56,96% w 2015 i 61,63% w 2019 r. (wykres 2).

Wykres 2. Doświadczenie parlamentarne posłów na początku VII, VIII oraz IX kadencji Sejmu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Tabela 1. Liczba mandatów poselskich według stażu poselskiego na początku VII kadencji Sejmu (2011)

Doświadczenie	PO	%	PIS	%	Ruch Paliłkota	%	PSL	%	SLD	%	Mniejszość Niemiecka	%	Ogółem	%
7 kadencji	0	0	0	0,00%	0	0,00%	4	14,29%	0	0,00%	0	0	4	0,87%
6 kadencji	1	0,48%	0	0,00%	0	0,00%	1	3,57%	4	14,81%	0	0	6	1,30%
5 kadencji	0	0,00%	2	1,27%	0	0,00%	3	10,71%	3	11,11%	0	0	8	1,74%
4 kadencje	9	4,35%	7	4,46%	0	0,00%	2	7,14%	3	11,11%	0	0	21	4,57%
3 kadencje	24	11,59%	14	8,92%	0	0,00%	2	7,14%	4	14,81%	0	0	44	9,57%
2 kadencje	48	23,19%	66	42,04%	1	2,50%	6	21,43%	4	14,81%	1	0	126	27,39%
1 kadencja	77	37,20%	28	17,83%	0	0,00%	5	17,86%	4	14,81%	0	0	114	24,78%
Bez stażu	48	23,19%	40	25,48%	39	97,50%	5	17,86%	5	18,52%	0	0	137	29,78%
Ogółem	207		157		40		28		27	1	1		460	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Tabela 2. Liczba mandatów poselskich według stażu poselskiego na początku VIII kadencji Sejmu (2015)

Doświadczenie	PIS	%	PO	%	Kukiz'15	%	Nowoczesna	%	PSL	%	Mniejszość Niemiecka	%	Ogółem	%
7 kadencji	0	0	1	0,72%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0	1	0,22%
6 kadencji	1	0,43%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	6,25%	0	0	2	0,43%
5 kadencji	7	3,00%	3	2,17%	0	0,00%	0	0,00%	1	6,25%	0	0	11	2,39%
4 kadencje	14	6,01%	15	10,87%	0	0,00%	0	0,00%	1	6,25%	0	0	30	6,52%
3 kadencje	53	22,75%	32	23,19%	0	0,00%	0	0,00%	3	18,75%	1	100%	89	19,35%
2 kadencje	32	13,73%	33	23,91%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0	65	14,13%
1 kadencja	32	13,73%	22	15,94%	0	0,00%	0	0,00%	3	18,75%	0	0	59	12,83%
Bez stażu	94	40,34%	32	23,19%	42	100,00%	28	100,00%	7	43,75%	0	0	203	44,13%
Ogółem	233		138		42		28		16	1	1		460	

Tabela 3. Liczba mandatów poselskich według stażu poselskiego na początku IX kadencji Sejmu (2019)

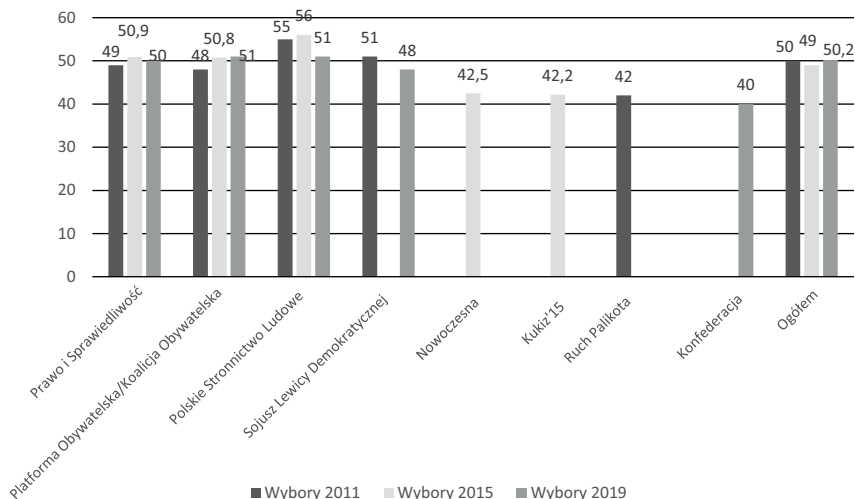
Doświadczenie	PIS	%	KO	%	SLD	%	PSL	%	Kon-federacja	%	Mniejszość Niemiecka	%	Ogółem	%
8 kadencji	0	0,00%	1	0,75%	0,00	0,00%	0	0,00		0,00	0	####	1	0,00
7 kadencji	1	0,43%	1	0,75%	0	0,00%	1	3,33%	0	0,00%	0	0	3	0,65%
6 kadencji	4	1,70%	1	0,75%	1	2,04%	1	3,33%	0	0,00%	0	0	7	1,52%
5 kadencji	9	3,83%	6	4,48%	1	2,04%	1	3,33%	0	0,00%	0	0	17	3,70%
4 kadencje	31	13,19%	18	13,43%	2	4,08%	3	10,00%	0	0,00%	1	100%	55	11,96%
3 kadencje	25	10,64%	22	16,42%	2	4,08%	1	3,33%	0	0,00%	0	0%	50	10,87%
2 kadencje	21	8,94%	20	14,93%	0	0,00%	4	13,33%	0	0,00%	0	0	45	9,78%
1 kadencja	89	37,87%	33	24,63%	5	10,20%	9	30,00%	4	36,36%	0	0	140	30,43%
Bez stażu	55	23,40%	32	23,88%	38	77,55%	10	33,33%	7	63,64%	0	0	142	30,87%
Ogółem	235		134		49		30		11	1	1		460	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Posłowie debiutanci a struktura demograficzna parlamentu

Zjawisko posłów debiutantów należy również analizować w kontekście średniej wieku parlamentarzystów, która na przestrzeni analizowanego okresu w skali całego Sejmu radykalnie nie zmieniała się (kolejno na początku każdej z omawianych kadencji w latach 2011, 2015 i 2019 średnia wieku posłów w nowo wybieranym składzie parlamentu wynosiła odpowiednio: 50, 49, 50,2 lat). Oznaczać to mogłoby, iż wiek posłów debiutantów rekompensuje naturalne starzenie się doświadczonych parlamentarzystów. Zwiększona skala debiutów w 2015 r. skutkowałą wręcz obniżeniem średniej wieku w Sejmie o rok.

Oceniając z kolei średni wiek posłów, ale przy uwzględnieniu podziału na partyjne reprezentacje, zauważalne staje się, że nowe podmioty na parlamentarnej scenie charakteryzują się niższą, blisko o 10 lat, średnią wieku niż partie „stare” (wykres 3).

Wykres 3. Średnia wieku parlamentarzystów z podziałem na kluby/koła parlamentarne w VII, VIII oraz IX kadencji Sejmu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

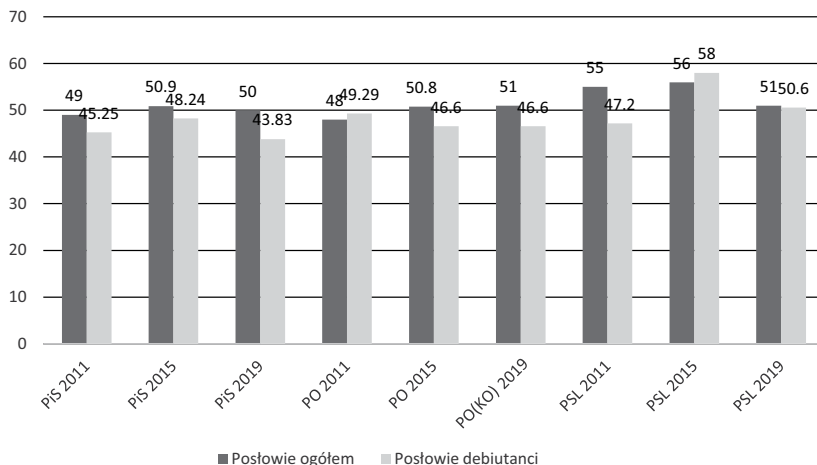
Ponadto można zaobserwować stabilizację średniej wieku posłów w obu ugrupowaniach postsolidarnościowych (PO i PiS) na poziomie ok. 50 lat, bez względu na odsetek posłów debiutantów. Średnia wieku po wyborach 2015 r. praktycznie była identyczna w obu partiach: PiS – 50,9, PO – 50,8. W kadencji wcześniejszej średni wiek był nieco niższy (PiS – 49, PO – 48); z kolei po wyborach 2019 r. średnia wieku w klubie PO (KO) wyniosła 51 lat, zaś w Prawie i Sprawiedliwości – 50.

Z kolei odmłodzenie składu reprezentacji parlamentarnej zanotowało po wyborach w 2019 r. Polskie Stronnictwo Ludowe, w którym średnia wieku spadła w stosunku do poprzedniej kadencji o 5 lat (do poziomu 51). Podobny proces obserwowany jest w SLD. W obu przypadkach mieliśmy jednak do czynienia z koalicjami „starych” partii z nowymi podmiotami, odpowiednio Kukiz’15 oraz Wiosną Roberta Biedronia i Partią Razem.

Omawiany powyżej proces determinowany jest oczywiście przez wiek posłów debiutantów, który jak się okazuje nie zawsze musi oznaczać biologiczną „młodość”. W przypadku partii, które w omawianym okresie trzykrotnie zdobywały mandaty poselskie, dwukrotnie występowała sytuacja, w której posłowie debiutanci notowali średnią wieku wyższą niż cały klub parlamentarny. Sytuacja taka miała miejsce w przypadku PO w 2011 r. oraz PSL w 2015 r. Co ciekawe masowa wymiana elit parlamentarnych w PiS w 2015 r. również nie była przyczyną radykalnego odmłodzenia parlamentarnej reprezentacji, mimo że średnia wieku debiutujących posłów w tej partii była w 2015 r. niższa niż cztery lata później (wykres 4).

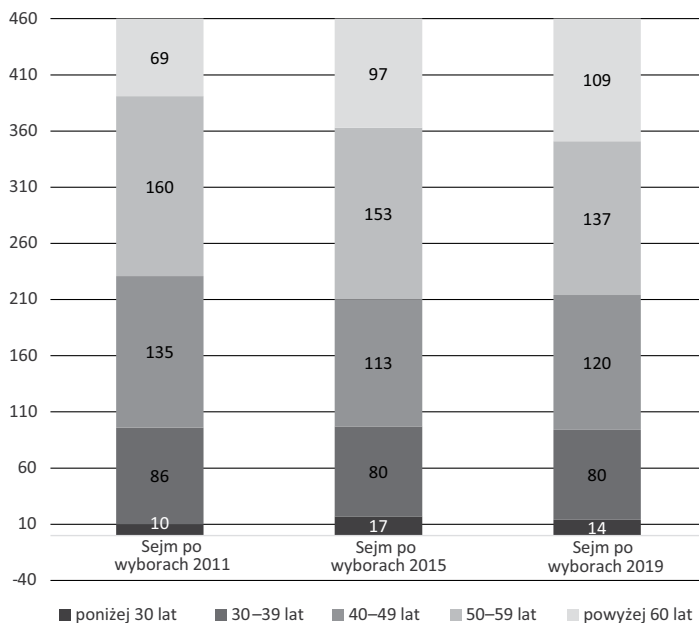
Średnia wieku całego parlamentu odzwierciedlenie znajduje również w strukturze wiekowej posłów. Dominującą grupę posłów stanowiły osoby w wieku 51–59 lat. W każdej kolejnej kadencji rosła z kolei liczba osób powyżej 60 roku życia. Wykres 6 przedstawia przepływ pomiędzy 50-cio a 60-cio latkami. Zauważalna jest w tym kontekście stabilizacja liczby posłów zaliczanych do młodszych kategorii wiekowych, głównie poniżej 40-go roku życia.

Podjęty w artykule problem posłów debiutantów wpisuje się również czasowo w okres działań na rzecz partycypacji kobiet w polityce (Stelmach, 2013; Znaniecki, 2017; Żukowski, 2011) i wprowadze-

Wykres 4. Średnia wieku posłów debiutantów oraz wszystkich posłów z podziałem na kluby/koła parlamentarne na początku VII, VIII oraz IX kadencji Sejmu (dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Wykres 5. Struktura wiekowa posłów na początku VII, VIII i IX kadencji Sejmu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

nia w polskich realiach wyborczych kwot na poziomie list wyborczych. Wybory parlamentarne w 2011 r. były bowiem pierwszymi, w których zastosowanie znalazł system kwotowy, który nakazywał poszczególnym komitetom umieszczenie na listach minimum 35% miejsc przedstawicielom jednej płci. W intencji inicjatorów tego rozwiązania miało to zwiększyć liczbę kobiet wśród posłów (Flis, 2014).

Już po pierwszej elekcji z zastosowaniem tego mechanizmu zauważalny był zwiększony, nawet względem wymogów formalnych, udział kobiet na listach wyborczych. Zgoła inaczej sytuacja prezentowała się na poziomie poselskich mandatów (Flis, 2014). W relacji pomiędzy wyborami z 2007 i 2011 r. liczba posłanek wzrosła o 3%. W kolejnych latach następował dalszy wzrost liczby kobiet w Sejmie, by w 2019 r. osiągnąć poziom blisko 29% (tabela 4).

Tabela 4. Liczba kobiet w Sejmie na początku VII, VIII i IX kadencji

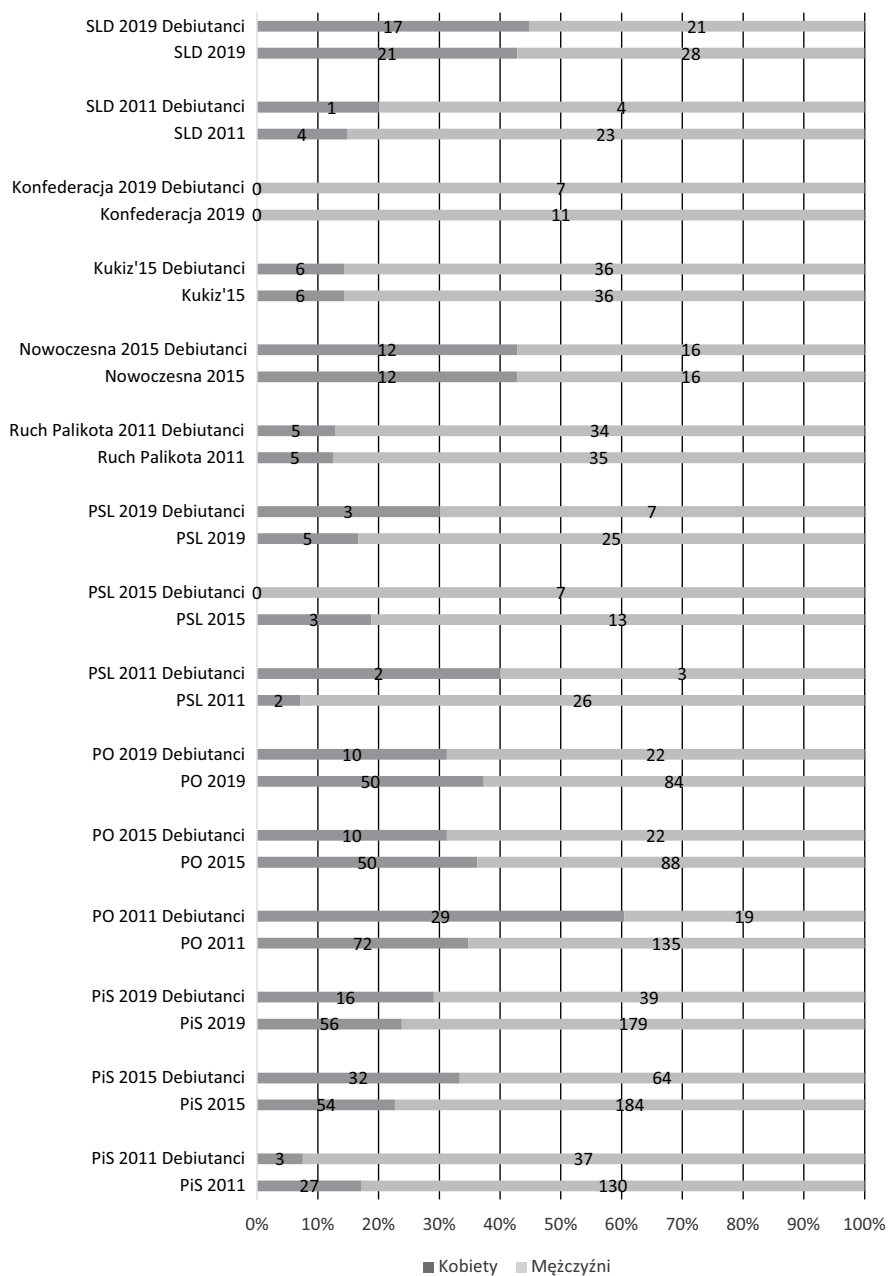
	VII kadencja Sejmu	%	VIII kadencja Sejmu	%	IX kadencja Sejmu	%
Kobiety	110	24%	125	27%	132	28,7%
Mężczyźni	350	76%	335	73%	328	71,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Wzrastająca liczba posłanek w Sejmie nierównomiernie rozkładała się na poszczególne kluby. Była też okazją do wprowadzenia do Sejmu posłów debiutantów (wykres 6).

W dwóch największych partiach na przestrzeni trzech omawianych kadencji odsetek posłanek wzrastał wraz z kolejnymi wyborami. W klubie PO (później PO-KO) wynosił odpowiednio na początku kolejnych kadencji: 34,78%, 36,23% i 37,31%. W przypadku PiS był to z kolei poziom odpowiednio: 17,19%, 22,68% i 23,82%.

Warto zauważyć, iż w przypadku PO w 2011 r. oraz PiS w 2015 i 2019 r. odsetek kobiet posłanek debiutantów był wyższy niż odsetek posłanek w całym klubie poselskim. Podobną relację można było zaobserwować w przypadku SLD w 2019 r. Na przeciwległym biegunie znajduje się Konfederacja, która w 2019 r. wprowadziła do Sejmu zmaskulinizowaną w 100% reprezentację parlamentarną.

Wykres 6. Płeć posłów na początku VII, VIII i IX kadencji Sejmu przy uwzględnieniu podziału na wszystkich posłów oraz posłów debiutantów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2020).

Zakończenie

W trzech ostatnich kadencjach polskiego parlamentu posłowie debiutanci stanowili minimum blisko 1/3 całego składu. Każde wybory generowały zatem zmianę w parlamentarnej, ale także i partyjnej elicie, jako że znaczenie posłów w wewnętrznej organizacji polskich ugrupowań na poziomie formalnym jest istotne. Jednocześnie jednak proces ten miał zróżnicowany charakter w zależności od konkretnej partii politycznej.

Zakładane we wstępie cele artykułu wymagają określonego ustosunkowania się do problemów badawczych. Należy zatem wskazać, iż zakres zjawiska posłów debiutantów na przestrzeni ostatnich trzech kadencji Sejmu był zróżnicowany, niemniej jednak na skalę zjawiska rzutowała elekcja z 2015 r. i znaczący wzrost mandatów dla dotychczas opozycyjnego ugrupowania Prawa i Sprawiedliwości.

W skali całego Sejmu wzrost liczby posłów debiutantów nie wpłynął natomiast radykalnie na średni wiek posłów, aczkolwiek należy zaznaczyć, że zauważalna jest różnica w wieku posłów debiutantów pomiędzy uzyskującymi mandat z listy partii o ustabilizowanej pozycji, takich jak PO czy PiS, a uzyskującymi mandat z list partii nowych, jak np. Ruch Palikota czy Nowoczesna.

W przypadku drugiego analizowanego parametru, czyli płci posłów, zauważalny jest tylko częściowy wzrost liczby parlamentarzystek, mimo, iż od 2011 r. funkcjonuje w wyborach do Sejmu system kwotowy.

Bibliografia

- Annusewicz, O. (2016). Ramowanie „dobrej zmiany”. Ramy językowe kampanii wyborczej Prawa i Sprawiedliwości na Twitterze w 2015 roku. *e-Politikon*, XVII, s. 75–96.
- Bichta, T. (2010). *Struktura organizacyjna partii politycznych w Polsce po 1989 roku*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Borowiec, P., Kosowska-Gąstoł, B. & Sobolewska-Myślik, K. (2010). *Struktury organizacyjne polskich partii politycznych*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Brodzińska-Mirowska, B., & Winclawska, M. (2016). *Niewykorzystane szanse. Polskie partie polityczne w działaniu*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Czernek, P. (2018). Inkumbenci w Sejmie, czyli przyczynek do charakterystyki posła z długoletnim stażem parlamentarnym. *e-Politikon*, XXVIII, s. 63–91.
- Dutkiewicz, G. (2012). O pojęciu i istocie zjawiska elit. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych*, 3, s. 175–184.
- Flis, J. (2014). *Złudzenia wyboru*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Grajewski, K. (2017). Status partii politycznych wewnątrz parlamentu. W: A. Gajda, K. Grajewski, P. Uziębło, A. Rytel-Warzocho, M.M. Wiszowaty, *Partie polityczne. Wybrane zagadnienia* (59–94). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytet Gdańskiego.
- Herbut, R. (2002). *Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Kamiński, M.A. (2015). *Status prawny klubów i kół parlamentarnych w Sejmie RP*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Kasprowicz, D., Marcinkiewicz, K. & Marzęcki, R. (2015). Kapitał wyborczy w polskiej polityce. Analiza ilościowa wyników wyborczych inkumbentów w wyborach parlamentarnych 2005–2011. *Studia Politologiczne*, 37, s. 271–292.
- Katz R. & Mair, P. (2016). Zmieniające się modele partii politycznych i demokracji partyjnej. Powstanie partii kartelowej. W: W. Gagatęk & K. Walceka (red.), *Oblicza demokracji. Partie i systemy partyjne w ujęciu Petera Maira* (249–284). Kraków-Warszawa: Ośrodek Myśli Politycznej.
- Lewandowski, A. (2017). Antysystemowość ruchu Kukiz'15 w okresie kampanii wyborczej 2015 roku. W: K. Walecka & K. Wojtas (red.), *Nowe partie i ruchy polityczne. Praktyka i idee współczesnych demokracji* (179–199). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe UKSW.
- Lewandowski, A. (2018). Centralne struktury organizacyjne Platformy Obywatelskiej oraz Prawa i Sprawiedliwości. W: K. Kamińska-Korolczuk, M. Mielewczyk & R. Ożarowski (red.), *Meandry współczesnego systemu partyjnego w Polsce* (105–127). Gdańsk: Wydawnictwo Athenae Gedanenses.
- Lewandowski, A., & Polakowski, M. (2018). Elites vs the people: populism in the political thought of Law and Justice. *Annales UMCS. Sectio K. Politologia*, 25(2), s.145–163. DOI [http://dx.doi.org/10.17951/k.2018.25.2.145–163](http://dx.doi.org/10.17951/k.2018.25.2.145-163).
- Marciniak, E. & Godlewski, T. (2016). Jakościowy portret „elektoratu zmiany” w wyborach parlamentarnych 2015 roku. Podobieństwa i różnice. *e-Politikon*, XVII, s. 44–74.
- Marmola, M. (2014). Nowe partie w systemie partyjnym – specyfika Polski. *Polityka i Społeczeństwo*, 3(12), s. 83–92.

- Marmola, M. (2017). Nowe partie polityczne w Polsce, Czechach i na Słowacji z perspektywy geografii wyborczej. *Political Preferences*, 17, 57–72. DOI: 10.6084/m9.figshare.5708320
- Marmola, M. (2019). New Parties in the Party Systems of Central and Eastern European Countries: the Factors of Electoral Success. *Athenaeum. Polish Political Science Studies*, 63(3), s. 50–65. DOI: 10.15804/athena.2019.63.04.
- Matyja, R. (2013). *Rywalizacja polityczna w Polsce*. Kraków–Rzeszów: Ośrodek Myśli Politycznej.
- Nocoń, J. (2004). *Elity polityczne. Studium interpretacji funkcjonalnej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Potulski, J. (2008). *Socjologia polityki*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Raciborski, J. (2006). Wprowadzenie. Elity rządowe jako przedmiot badań. W: J. Raciborski (red.), *Elity rządowe III RP 1997–2004. Portret socjologiczny* (9–26). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2020). Pobrano z lokalizacji www.sejm.gov.pl.
- Sobolewska-Myślik, K. (2010). *Partie i systemy partyjne na świecie*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Stefaniuk M. (2001). *Teoria elit Vilfreda Pareta*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.
- Stefaniuk, M. (2019). Ocena elit politycznych w wystąpieniach w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej VIII kadencji. *Annales UMCS. Sectio G*, LXVI(1), s. 379–398. DOI 10.17951/g.2019.66.1.379–398.
- Stelmach, A. (2013). Mechanizmy zwiększania partycypacji kobiet w wyborach. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, 4, s.7–24.
- Sztumski, J. (1997). *Elity – ich miejsce i rola w społeczeństwie*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- Tyrała, M. (2016). Postulaty programowe a sukces wyborczy na przykładzie partii PiS i Razem w wyborach parlamentarnych w Polsce w 2015 roku. *e-Polition*, XVII, s. 146–168.
- Tyrała, M. (2019). Populizm i antysystemowość w wyborach parlamentarnych w Polsce w 2015 roku na przykładzie ruchu Kukiz 15 oraz partii Razem. W: E. Marciniak (red.), *Wybory 2015. Charakterystyka psycho- i socjodemograficzna elektoratów głównych partii politycznych* (111–132). Warszawa: Wydawnictwo Elipsa.
- Tyrała, M. (2020). Wpływ populizmu na funkcjonowanie demokracji w Polsce na przykładzie partii PiS w latach 2015–2018. W: J. Jaskiernia & K. Spryszak (red.), *Polski system ochrony praw człowieka w dobie kryzysu demokracji liberalnej* (13–24). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

- Wesołowski, W. (1998). Wprowadzenie. W: B. Post & W. Wesołowski (red.), *Polityka i Sejm. Formowanie się elity politycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Znaniński, M. (2017). Parytet i kwoty płci a zasada wolnych wyborów. *Studia Wyborcze*, 23, s. 25–40.
- Żmigrodzki, M. (2003). Pojęcie, geneza i badania partii politycznej. W: W. Sokół & M. Żmigrodzki (red.), *Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej* (12–26). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Żukowski, A. (2011). *Partycypacja wyborcza kobiet – wyzwania i dylematy*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora.
- Żyromski, M. (1984). Socjologiczna teoria elity. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 3, s. 267–278.

Debut Members of Parliament in the Sejm of 7th, 8th and 9th term. The contribution for the analysis of the phenomenon of the party circulation of elite

Summary: Parliamentary representation of political parties is nowadays becoming an important field of activity of every grouping. Members of Parliament, following the standards of party charters, become an element of party elite, holding the official positions in collegiate organs. Personal changes in the parliament then mean changes in the party elite. The goal of the article is defining the scale of the phenomenon of debut Members of Parliament in the years of 2011, 2015 and 2019.

The research question which the author was faced with is the question about the scale of the phenomenon of debut Members of Parliament and its consequences for the demographic structure of the Polish Sejm and the particular party representations in the parliament, defined as party elites.

Detailed questions concern: the importance of parliamentary representatives in contemporary political groupings; defining whether the scale of the phenomenon in 2015 was significantly different from the election results from 2011 and 2019.

The established hypotheses assume that: the important of parliamentary representation in contemporary parties is on a constant growth on the formal level and also within the political praxis, and consequently, Members of Parliament can be called party elites. Another hypothesis

assumes that the phenomenon of debut MPs has stood out quantitatively in the analyzed period of time, nevertheless, it has not changed the demographic structure of the parliament dramatically, concerning the other two analyzed terms.

The period of the analysis concerns the three parliamentary elections in 2011, 2015 and 2019, which allowed to pick up on the possible tendency of the phenomenon.

Keywords: political party, debut Members of Parliament, parliament, Sejm, elections, the party in a parliament

Data przekazania tekstu: 03.06.2020; data zaakceptowania tekstu: 27.08.2020